

tische und qualitätsbewusste Grundhaltung“ (nn 1/2007), die Dr. Jaegers bei der Erstellung der Zeitschrift an den Tag legte.

Trotz einer erheblichen beruflichen Belastung erklärte sich Dr. Jaegers 1994 bereit, den ersten Vorsitz der Fachvereinigung zu übernehmen, den er dann zehn Jahre lang bis 2004 innehatte. Als Referent blieb er dem Vorstand darüber hinaus verbunden. Nicht nur während seines Vorsitzes war eines seiner wichtigen Anliegen, das Fach Niederländisch organisatorisch noch stärker abzusichern. Dazu engagierte er sich im Fachverband Moderne Fremdsprachen (FMF) und in der Nachfolgeorganisation GMF für eine gleichberechtigte Position des Niederländischen als etablierte Schulfremdsprache.

Mit dem Tod von Paul Wolfgang Jaegers verliert die Fachvereinigung einen ihrer großen Mitstreiter. Er hat ganz wesentlich dazu beigetragen, dass Niederländisch zum festen Kanon der schulischen Fremdsprachen gehört. Wir werden ihn nicht vergessen!

Aachen

Manfred Braam

Nederlands-Duitse vertaalwedstrijd gedichten aan de Carl von Ossietzky Universität Oldenburg

De Week van het Nederlands is een themaweek in oktober waarin de veelzijdigheid van het Nederlands onder de aandacht wordt gebracht. Het is een samenwerking van het Vlaams-Nederlandse Huis deBuren en de Taalunie. Eén van de eigenschappen van het Nederlands is natuurlijk de verwantschap met het Duits. Voor sprekers van het Nederlands blijft het Duits toch een bijzondere andere taal. Het is zo anders dat het echt wel een andere taal is en tegelijkertijd voelt het zo vertrouwd. Die vertrouwdheid wordt natuurlijk ook andersom gevoeld. In het westen van Duitsland zijn er best wel wat mensen die een mondje Nederlands spreken. Met nieuwsgierigheid wordt er in de Duitse grensregio's gekeken naar de zusters taal in het westen. Aan het Institut für Niederlandistik van de Carl von Ossietzky Universität Oldenburg voelen we die bijzondere band elke dag. Om deze connectie en onze opleiding bij het brede publiek zichtbaar te maken en te vieren, organiseerden we in september 2020 een vertaalwedstrijd ter gelegenheid van de Week van het Nederlands.

Voor de vertaalwedstrijd verwelkomden we vertalingen van een bestaand gedicht, vertaald uit het Duits naar het Nederlands of uit het Nederlands naar het Duits. We vroegen ook om een korte toelichting: waarom vond de vertaler dat net dit gedicht een vertaling verdiende? Voor de goede orde vroegen we ook de oorspronkelijke versie, de naam van de auteur en de bron. Ten slotte vroegen we de vertalers ook kort iets te schrijven over zichzelf. De oproep werd verspreid via de website van de Week van het Nederlands, via Taalpost en via www.neerlandistiek.nl. De deadline van de vertaalwedstrijd viel op 30 september 2020, zodat de winnaar tijdens de Week van het Nederlands bekendgemaakt kon worden.

We beloofden de drie winnaars te feliciteren in een filmpje waarin besproken zou worden wat er zo verdienstelijk was aan hun bijdrage. Dat filmpje, ‘Vertaalwedstrijd Gedichten – Gedichte’, bestaat ondertussen en u kunt het bekijken op Youtube: <https://kurzelinks.de/jgy3> De winnaars kregen bovendien een boek en wie de eerste plaats veroverde kreeg daarbovenop een boekenbon.

De jury werd voorgezeten door prof. dr. Ralf Grüttemeier. Andere leden van de jury waren Carla Broeder en Lina Blank. Carla Broeder was tot voor kort docente Nederlands aan de Universiteit van Oldenburg en nam met veel plezier het juryerschap op zich in de eerste maanden van haar pensioen. Lina Blank was een masterstudente aan het Oldenburgse Instituut voor Neerlandistiek en lid van de ‘Fachschaft’. Ze is ondertussen een doctoraatsstudente voor een project van Ralf Grüttemeier.

We ontvingen 29 vertalingen. Het niveau van de inzendingen lag ontzettend hoog: stuk voor stuk was elke inzending een knappe vertaling. De deelnemers waren duidelijk beslagen ten ijs gekomen. Meerderen waren zelfs beroepsmatig met taal bezig (geweest). Binnen deze weelde had de jury, zoals ze in het Frans zeggen, *l’embarras du choix*. In het juryverslag werd er gesproken over centimeters die beslisten over de plaats op een podium.

Van de 29 vertalingen kwam de afzender in 21 gevallen uit Nederland, in vier gevallen uit Duitsland en vier keer uit Vlaanderen. Toch zal het vermoedelijk zo zijn dat de meeste vertalers die hebben deelgenomen niet in Nederland, maar in Vlaanderen wonen. Dat komt omdat één vertaling is gemaakt door de leerlingen van het zesde jaar van het Sint-Jozefsinstituut in Borsbeek, in samenspraak met hun leerkracht Duits, Hendrikje Joossen. Deze inzending kreeg van de jury een eervolle vermelding om verschillende redenen. Om te beginnen is het natuurlijk een moeilijke taak om in zo’n groep tot keuzes te komen – wat toch zonder meer is gelukt. Dat begint al met de keuze van het te vertalen gedicht zelf, waarbij de groep met het prachtige „Mondnacht” van Joseph von Eichendorff niet voor de makkelijkste weg heeft gekozen. Eichendorffs gedicht eindigt met: „Und meine Seele spannte / Weit ihre Flügel aus, Flog durch die stillen Lande, Als flöge sie nach Haus.” Wanneer de leerlingen uit Borsbeek dat laatste vers vertalen met „Alsof ze vloog naar huis”, dan is dat volgens de jury vooral door het mooi geplaatste „alsof”. Qua metrum en woordkeuze in het Nederlands is dat nauwelijks meer voor verbetering vatbaar.

De podiumplaatsen nu. De derde plaats ging naar Ludo Simons, die misschien wel het bekendste Nederlandse gedicht naar het Duits heeft vertaald: J. C. Bloems „De Dapperstraat”. Zoals u op blz. 124 kunt lezen, kweet Ludo Simons zich bijzonder overtuigend van deze moeilijke taak. De jury was vooral onder de indruk van hoe Simons vormvastheid weet te paren aan moed en congeniale creativiteit. Vormvastheid, omdat het hem is gelukt om rijmschema en metrum adequaat naar het Duits over te hevelen. Moed, omdat hij bij vertaalproblemen ingrijpende en ja, dappere, verdedigbare keuzes durft te maken. Zo wordt de titel „De Dapperstraat” bij hem tot „Die Heldengracht”. Congeniale creativiteit, omdat sommige van zijn vrijere vertaalkeuzes volgens de jury de toestemming van Bloem zelf hadden kunnen vinden, bijvoorbeeld het toe-

voegen van een veerpont in strofe één: „Natur ist für Zufriedene und Leere. / Zudem: Was ist Natur in diesem Land? / Ein Stückchen Wald, die Größe einer Hand / Ein Hügel, ein paar Villen, eine Fähre.” Het trocheïsche vers komt binnen. Mijn Belgische hart voelt meteen de steek van heimwee naar de kleine veerpont van Sint-Amands. Anderen worden in hun verbeelding vast naar Zeeland of een Waddeneiland geslingerd. De veerpont is in zichzelf een heuvel met villa's ertegen: het is de natuur en hoe die, tot onze tevredenheid, nuttiger, handiger, bruikbaar is gemaakt voor onze aanwezigheid. Had Bloem nog geleefd, we hadden kunnen vragen het toe te voegen aan het origineel.

Zoals hierboven al vermeld, maakte de kwaliteit van de inzendingen het de jury bijna onmogelijk keuzes te maken. De jury heeft dan ook besloten om de tweede plaats *ex aequo* aan twee inzendingen toe te kennen, die allebei ook nog eens door een duo zijn vertaald. Dat zijn, in alfabetische volgorde, Arlette Schellenbach die samen met Jan Sleumer van Gertrud Kolmar „Die Kröte” uit het Duits in het Nederlands heeft vertaald; en verder Naomi Semeijn en Oliver Pütz, die Goethes Ballade „Der Totentanz” in het Nederlands hebben vertaald.

Beide vertaalkoppels hebben gekozen voor lange gedichten en voor gedichten met veel vertaalproblemen. Om te beginnen was er de historische taalafstand van bijna tweehonderd jaar bij Goethe, en van bijna honderd jaar in het geval van Gertrud Kolmar. Kolmar had als Joodse dichteres in 1933 een aantal gedichten aan een vriendin ter bewaring gegeven, waaronder „Die Kröte”. Bij het lezen van het gedicht grijpt je de gedachte naar de keel dat dit gedicht gelezen kan worden als allegorie op de op stapel staande jodenvervolging en genocide vanaf 1933 in Duitsland. Het gedicht leeft daarbij zowel van zijn expressieve taal als ook van indrukwekkende beelden die de vertalers indrukwekkend in het Nederlands weten over te zetten: „Onder vermolmde planken van de regenton / zit ik gedoken en dik; / Op de ondergang van de zon / Loert mijn smartelijke maanblik”. Het gedicht eindigt met een zelfbewust belijden van zelfwaarde, ondanks alles: „Ik ben de pad / En draag die edelsteen. . .”.

Net zo onder de indruk was de jury ook van de andere inzending op de tweede plaats. Naomi Semeijn en Oliver Pütz hebben zowel de angstaanjagende huiver als ook het grotesk-komische van Goethes ballade „Der Totentanz” formeel feilloos in goed leesbaar hedendaags Nederlands weten over te hevelen, waarbij geen enkele van de zeven strofen van elk zeven verzen zwakke plekken vertoont, noch semantisch noch formeel. Prachtig bijvoorbeeld is hun versie van het einde van de dodendans, met nogal wat alliteraties als echo's van gemeenschappelijke bewegingen van de skeletten: „Ten slotte besluiten de doden de dans / Kruipen in kleden als laatste cadans, / En stil is het onder de aarde.” Maar dan moet het spannendste deel van het verhaal nog komen, leest u zelf maar bij Goethe na, tot en met het tragikomische einde: „De torenklok dondert een machtige één, / En onder versplintert skelet. //”

De eerste prijs ging naar Kees van Hage voor zijn vertaling van het gedicht „Medico Magistrali” van Karl Wolfskehl, die een belangrijke rol heeft gespeeld in de kring van Stefan George. Wolfskehl heeft dit gedicht in 1941 in ballingschap in Nieuw-Zeeland geschreven en aan zijn dokter opgedragen, op 72-jarige

leeftijd, zeven jaar voor zijn overlijden aldaar. De mate waarin rijm, ritme en andere stilistische aspecten in het Nederlands door Van Hage zijn overgeheveld is buitengewoon. (Zie blz. 122–123.) Daar komt nog bij dat zijn vertaling een grote hoeveelheid goed passende, originele vondsten bevat. Uit deze vondsten blijkt dat hij op creatieve en eigen wijze van zijn eigen taal gebruik heeft gemaakt om de toon, de stemming en de inhoud van het origineel over te brengen. Gezien het zeer individuele taalgebruik van Wolfskehl, op het snijvlak van het medisch-lichamelijke en het universeel-menselijke, was dat bepaald geen makkelijke taak. De vertaling maakte een diepe indruk op de jury.

We denken in Oldenburg met veel plezier terug aan de gedichtenvertaalwedstrijd. We mochten zoveel en zulke goede inzendingen ontvangen, lezen en bediscussiëren. De jury sprak in haar verslag van een cadeau. Van alle vertalingen spatte het plezier in taal en in vertalen ervan af. Alle inzendingen hadden de boodschap, al dan niet expliciet verwoord, dat gedichten ertoe doen. Het was een feest om dat te mogen lezen. De wedstrijd heeft laten zien dat gedichten leven, dat vertalen leeft, en dat het Nederlands leeft – en daar ging het immers om.

Oldenburg

Marijke De Belder

Karl Wolfskehl

Medico magistrali

voor dr. W. G. in Dunedin, Nieuw-Zeeland

Het wispelturig lot mag ik niet vragen
Dat jaren maar voorbijgaan zonder knagen.
Elk greep er in de spaken van mijn wielen
En draaide, remde of moest iets vernielen.
Het ene gaf me galstenen te over,
Het ander boog mijn nek langzaam voorover,
Heel wat legden hun hand op mijn gezicht:
Het daglicht week, maar binnen werd het licht.
Dat ging dan weer naar zool- en voetgewrichten,
Remde mijn pas en wou me beentje lichten.
Slurpen en schrokken werden ware rampen,
De vingers deden pijn in kromme krampen.
Ze maakten ook mijn haren grijs, die loeders,
Schoven me van de dochters naar de moeders.
Verbleekt, net als het erfstuk, de commode –
Scharnieren knarsen: jij bent uit de mode!
Laat stromen toch je sap, als wervelwinden
Je stramme stam doldriest weten te vinden,
En mijn verborgen vogeltje hun tierren
Zegerijk overstemt met tierelieren:
Zijn hart klopt machtig, of het juicht of zucht,
Want heus, het hangt niet ledig in de lucht.

Auckland, 1941

Vertaling: Kees van Hage

Karl Wolfskehl

Medico magistrali

für Dr. W.G. in Dunedin, Neuseeland

Vom Fug des Schicksals darf ich nicht verlangen
Daß Jahre mir spurlos vorbeigegangen.
Ein jedes griff in meines Rades Speichen,
Schwang um, hielt auf, und hinterliess ein Zeichen.
Das eine gab mir einen Gallenstüber,
Das andre bog den Nacken langsam über,
Gar manches legte aufs Gesicht die Hand:
Innen wards licht, doch Tagesstrahl entschwand.
Das wieder fuhr nach Sohl- und Fussgelenken,
Schwer ward der Schritt, Fessel began zu schwenken.
Dies nahm die Lust gewaltigem Schlurf und Mampfe,
Dies tat den Fingern weh im kralligen Krampfe.
Eins strich die Haare, dass sie graulich schüttern,
Und schob mich von den Töchtern zu den Müttern.
Verblaßt der Glanz wie bei der Erbkommode –
Dübel speißt, Schuber knarrt: bist aus der Mode!
Rage doch treibenden Safts, wenn Windsbraut nackt
Altstamm und Knorrgeist wild im Runde packt,
Und unsichtbar mein Vöglein, weil sie wettert,
Das Lied der Riesin siegreich überschmettert:
Sein Herz pocht machtvoll, ob es jauchzt, ob bangt,
Denn es ist keines, das im Nihil hangt.

Auckland, 1941

J.C. Bloem

Die Heldengracht

Natur ist für Zufriedene und Leere.
Zudem: Was ist Natur in diesem Land?
Ein Stückchen Wald, die Größe einer Hand,
Ein Hügel, ein paar Villen, eine Fähre.
Gib mir die grauen Straßen in den Städten,
Kanäle, eingerahmt von kecken Kais,
Die Wolken, wenn sie, schön wie junges Eis,
Durch Bodenfenster leuchten auf die Betten.
Alles ist viel für den, der nichts begehrt.
Das Leben hält die Wunder streng verborgen,
Bis es sie plötzlich zeigt in hoher Pracht.
Dies alles hat Sinnieren mich gelehrt,
Verregnet, müd, an einem miesen Morgen,
Glücklich wie niemals, an der Heldengracht.
Vertaling: Ludo Simons

J.C. Bloem

De Dapperstraat

Natuur is voor tevredenen of legen.
En dan: wat is natuur nog in dit land?
Een stukje bos ter grootte van een krant,
Een heuvel met wat villaatjes ertegen.
Geef mij de grauwe, stedelijke wegen,
De in kaden vastgeklonken waterkant,
De wolken, nooit zo schoon dan als ze, omrand
Door zolderramen, langs de lucht bewegen.
Alles is veel voor wie niet veel verwacht.
Het leven houdt zijn wonderen verborgen
Tot het ze, opeens, toont in hun hogen staat.
Dit heb ik bij mijzelf overdacht,
Verregend, op een miezerigen morgen,
Domweg gelukkig, in de Dapperstraat.